

การอ่าน เริ่มจากครอบครัวได้เมื่อใด

: มุฮมัต บิน มุกอ, มกุฏ ตรีฤดี

muhmud@bflybook.com

พิมพ์ครั้งแรกในหนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์

ฉบับประจำวันศุกร์ ที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๒

“การอ่านต้องเริ่มจากครอบครัว” เป็นคำกล่าวที่ได้ยินได้ฟังมานานในวงการการศึกษาของประเทศไทย นับแต่คนไทยรู้เรื่องรณรงค์การอ่านจากฝรั่งโดยผ่านองค์การยูเนสโก นานนับครึ่งศตวรรษมาแล้ว เป็นความปรารถนาดีขององค์กรนั้นที่จะให้ประชากรโลกอ่านออกเขียนได้ เพื่อสื่อสารพูดจากันรู้เรื่อง อันจะนำมาซึ่งการพัฒนาชาติและพัฒนาโลกตลอดจนแก้ปัญหาต่างๆ ทั้งสิ้นทั้งมวล แม้แต่ปัญหาความยากจน แร้นแค้น และปัญหาการเมือง

ประวัติศาสตร์อันยาวนานของมนุษยชาติสอนเราผู้มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันให้รู้ว่า การแก้ปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ที่แม่รุนแรงถึงขั้นทำสงครามระหว่างกันนั้น ยุติลงได้ด้วยการเจรจาทั้งสิ้น เป้าหมายการอ่านออกเขียนได้ขององค์การสหประชาชาติจึงมิใช่เพียง ให้ผู้คนรู้หนังสือ แต่ปรารถนาให้มีความรู้ความคิดอันจะบังเกิดสงบสันติแห่งโลกมนุษย์ด้วย เพราะเมื่อผู้คนอ่านออกเขียนได้ รับรู้ข่าวสารข้อมูลและความถูกต้อง

ดิงามต่างๆ ได้อย่างครบถ้วนลึกซึ้ง เขาย่อมใช้ความคิดได้ ดังคำกล่าวที่ว่า “คนมีสติปัญญาย่อมรู้จักคิด คนรู้จักคิดย่อมประพடுத்தดี”

เมื่อคนไม่มีความรู้ ไร้สติปัญญา หรือรู้ผิดๆ ถูกๆ ก็มักไม่มีความคิด จนถึงขั้นสิ้นคิด ใครจะชักจะจูงไปทางไหนก็ได้ แม้แต่จูงไปตาย ทั้งทำให้ผู้อื่นตายและตนเองตาย ก็ได้ทั้งนั้น

เคยมีใครตั้งคำถามบ้างหรือไม่ว่า ก็ในเมื่อหน่วยงานของรัฐบาล ประกาศปาวๆ ว่า ‘การอ่านต้องเริ่มจากครอบครัว’ แต่เหตุไฉนการอ่านจริงๆ ในประเทศไทยจึงเริ่มไม่ได้สักที กลับถลำหลังประเทศอื่นในภูมิภาคเดียวกันของโลกด้วยซ้ำ หากเทียบอัตราส่วนงบประมาณที่สิ้นเปลืองไปในแต่ละปีอย่างไร้จุดหมายและไร้ผล

เคยมีใครสงสัยบ้างหรือไม่ว่า ที่กล่าว “การอ่านต้องเริ่มจากครอบครัว” นั้น จะเริ่มตรงไหน อย่างไร เคยเริ่มไปแล้วก็รัฐบาล และเมื่อพูดประโยชน์คนนั้นซ้ำแล้วซ้ำเล่า เคยฉุกคิดตั้งคำถามต่อไปนี้หรือไม่

๑. ครอบครัวคนไทยมีนิสัยชอบอ่านหนังสือมากพอที่จะรณรงค์ให้ลูกหลานของตนชอบอ่านหนังสือเหมือนพ่อแม่ หรือบรรพบุรุษร้อยละเท่าใด ในจำนวนครัวเรือนทั่วประเทศ ๒๐,๗๕๔,๘๖๑ ครัวเรือน

คำตอบคือ : ยังไม่มีสถิติของหน่วยงานใดเกี่ยวกับเรื่องนี้ แม้แต่สำนักงานสถิติแห่งชาติก็ไม่เคยสำรวจ แต่หวังว่าในปีที่ ๑๐๐ ซึ่งจะครบรอบปีหน้า (๒๕๕๓) นี้ ฐานข้อมูลว่าด้วยการอ่านหนังสืออย่างละเอียดของประชากรไทยทั้งประเทศจะได้บันทึกไว้เป็นหลักฐานอย่างตรงไปตรงมา เพื่อหาทางพัฒนาหรือเลิกล้มความคิดจะพัฒนากันไป

๒. คนไทยส่วนใหญ่มีพื้นฐานความรู้ในระดับสูงถึงขั้นมีสามัญสำนึกสอนให้ลูกชอบอ่านหนังสือหรือไม่

คำตอบคือ : ไม่--- โดยเฉพาะเมื่อปรากฏว่า เกษตรกร ผู้ใช้แรงงาน คนทำงานหาเช้ากินค่ำ พนักงาน ข้าราชการระดับเงินเดือนน้อย พ่อค้าแม่ค้า และคนรายได้น้อยทั้งหลาย จนถึงคนยากจนซึ่งต้องออกจากบ้านตั้งแต่เช้า กว่าจะกลับก็ค่ำมืด เห็นอยู่ถ้าจนไม่มีเรี่ยวแรงทำอะไรแล้ว

ประชากรที่มีรายได้ค่อนข้างน้อย จนถึงน้อยมากและน้อยที่สุด เหล่านั้นคาดว่าจะมีจำนวนมากถึงประมาณร้อยละ ๗๐ - ๗๕ หรือ ๑๔.๕ - ๑๕.๕ ล้านครัวเรือน

๓. รายได้เฉลี่ยของครอบครัววันละเท่าใด ครอบครัวส่วนมากมีเงินเหลือพอจะซื้อหนังสืออ่านเอง ให้ลูกหลานอ่าน หรือแม่เก็บเป็นสมบัติเป็นมรดกตกทอดได้สักปีละเล่ม แม่เพียงครึ่งเล่มหรือไม่

คำตอบคือ : ครอบครัวส่วนใหญ่ของประเทศไม่มีปัญญาซื้อหนังสือ เพราะหนังสือสำหรับคนเหล่านั้นเป็นยิ่งกว่าสิ่งฟุ่มเฟือย เนื่องจากรายได้ขั้นต่ำเพียง ๑๕๐-๒๐๓ บาท (อัตราปัจจุบันประกาศใช้เมื่อ พ.ศ.๒๕๕๑) ขณะที่หนังสือเริ่มอ่านสำหรับเด็กวัย ๑-๓ ขวบ ราคาเล่มละไม่น้อยกว่า ๓๐๐ บาท ถ้ามีเงินเหลือจำนวนเท่านั้น พ่อแม่ส่วนใหญ่เลือกจะเก็บไว้ใช้ยามเจ็บไข้ได้ป่วยมากกว่าซื้อหนังสือ เพราะคนที่มีรายได้เพียงเท่านั้น และเชื่อว่าการศึกษาพื้นฐานเป็นหน้าที่ของรัฐบาล ย่อมไม่ชวนขวายให้ลูกอ่านหนังสือสวยๆ ราคาแพงกว่าค่าแรงทั้งวัน หรือมากกว่าเงินเก็บทั้งสัปดาห์ทั้งเดือน แต่จะคิดเสมอว่า เงินจำนวนเท่ากับราคาหนังสือเล่มหนึ่งนั้นอาจช่วยชีวิตลูกได้ หากเกิดเจ็บป่วยฉุกเฉิน

๔. เมื่อครอบครัวคนไทยส่วนมากไม่มีปัญญาซื้อหนังสืออ่านเอง (ไม่ว่าด้วยเหตุผลเศรษฐกิจหรือเหตุผลอื่นใด) แต่บังเอิญรัฐบาลณรงค์ได้ผลดีเลิศว่า ‘การอ่านต้องเริ่มจากครอบครัว’ คนเหล่านั้นซึ่งไม่มีปัญญาซื้อหนังสือเองเหมือนคนอีกจำนวนมากในกรุงเทพฯ และเมืองใหญ่ จะทำอย่างไรเพื่อให้ลูกหลานของตนได้อ่านหนังสือตามคำเรียกร้องเชิญชวนของรัฐบาล---มีสถานที่ใกล้บ้านแห่งใดบ้างบริการให้ยืมหนังสือเด็กก่อนวัยเรียน เพื่อพ่อแม่แม่ฝากกลับบ้านไปอ่านให้ลูกฟัง หรือให้เด็กได้สัมผัสหัดอ่านเองได้

คำตอบคือ : ไม่มี---จะมีก็แต่ในห้างสรรพสินค้าบางแห่ง และต้องเสียค่าสมาชิก ต้องเดินทางไกล รวมทั้งต้องลงทุนทางสังคมเพื่อไม่ให้บ๊อบบ๊ายหน้าคนในห้างสรรพสินค้าด้วย---กล่าวง่าย ๆ คือมีที่ให้ยืมหนังสือดี ๆ แต่คนจนหมดสิทธิ์ (อย่าแย้งว่าไม่มีใครห้ามคนจนเข้าไปในสถานที่เช่นนั้น---สถานที่ตั้งนั้นเองจำกัดและจำกัดสิทธิของคนจนเสียตั้งแต่ต้นแล้ว)

๕. การรณรงค์ด้วยทฤษฎี ‘การอ่านต้องเริ่มจากครอบครัว’ ถ้าคำนึงถึงเฉพาะครอบครัวคนรวยก็ไม่ต้องทำอะไรมาก แต่หากคิดจะทำทั่วประเทศอย่างทั่วถึง รัฐบาลเคยพยายามใช้ความคิดต่อไปสัก ๒-๓ คำถามหรือไม่ว่า จะทำอย่างไร

คำตอบคือ : ไม่เคยมีรัฐบาลใด (อย่างน้อยๆ ที่เห็นชัดในระยะเวลา ๒๐ ปีที่ผ่านมา) อธิบายได้ว่า การจะดำเนินงานตามแผน ‘การอ่านต้องเริ่มจากครอบครัว’ นั้น จะปฏิบัติจริงจังกได้อย่างไร เริ่มตรงจุดไหน

พิมพ์ครั้งแรกในหนังสือพิมพ์โพสทูเดย์ ฉบับประจำวันศุกร์ ที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๒

หากยังเชื่อและยืนยันว่า ‘การอ่านต้องเริ่มจากครอบครัว’ สำหรับประเทศไทย ก็ขอให้ตรึงตรองรายละเอียดที่ควรพิจารณาต่อไปนี้ คือ

๑. ครัวเรือนในประเทศไทย มี ๒๐,๗๕๔,๘๖๑ ครัวเรือน หน่วยงานใดจะเข้าถึงครัวเรือนทั้งหมดในเวลาอันรวดเร็วทั่วถึง เสมอภาค และมีเวลามากพอเพื่อจะอธิบายให้สมาชิก หรือผู้นำครอบครัวเหล่านั้น เข้าใจว่า ขณะนี้รัฐบาลกำลังเร่งรัดให้ประชาชนคนไทยอ่านหนังสือกัน ขนานใหญ่ และเจ้าหน้าที่ทุกคนต้องเป็นนักส่งเสริมการอ่านอย่าง เชี่ยวชาญ ตลอดจนต้องติดตามบันทึกผลการพัฒนาการอ่านเป็นระยะๆ

ถ้าเจ้าหน้าที่รัฐ ๑ คน ผู้ทำงานนี้ มีประสิทธิภาพรับผิดชอบ ครัวเรือนได้ ๕๐๐ ครัวเรือน (ซึ่งเป็นไปได้ยาก) ก็เท่ากับต้องมีเจ้าหน้าที่ จำนวนถึงกว่า ๔๐,๐๐๐ คน เงินเดือนเจ้าหน้าที่เหล่านี้พร้อมค่าใช้จ่าย ไม่ควรน้อยกว่าคนละ ๑๒,๐๐๐ บาท เฉพาะงบประมาณเงินเดือน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการอ่านแก่ครัวเรือน เดือนละ ๔๘๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท หรือปีละ ๕,๗๖๐ ล้านบาท

และต้องไม่ลืมว่า บุคคลที่จะทำหน้าที่ส่งเสริมการอ่านนั้น ไม่ใช่ “ใครก็ได้”

ถ้าแรกเริ่มโครงการ ‘การอ่านต้องเริ่มจากครอบครัว’ อย่างจริงจัง รัฐบาลต้องจัดสรรหนังสือสำหรับเด็ก และผู้ใหญ่แก่ทุกครัวเรือน ไม่น้อยกว่าครัวเรือนละ ๒ เล่ม เฉลี่ยเป็นเงิน ๕๐๐ บาท เฉพาะค่าหนังสือรุ่นแรกจะต้องจ่ายมากกว่า ๑๐,๐๐๐ ล้านบาท

แต่การอ่าน ไขว่คว้ามีหนังสือ ๒ เล่มก็พอแล้วสำหรับชีวิตเด็กคนหนึ่ง หรือคนในครอบครัวที่อาจจะมามากถึง ๕ - ๑๐ คน ดังนั้น ในแต่ละปี ต้องเพิ่มหนังสือและทิวจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ เมื่อเป็นเช่นนี้ เงินงบประมาณมากกว่า ๒๐,๐๐๐ ล้านบาท จะหมดไปภายใน ๒ ปี โดย

ไม่ได้อะไรเลย

เพราะการพัฒนาการอ่านที่เริ่มจากเด็กก่อนวัยเรียนนั้น ต้องกระทำต่อเนื่องไม่น้อยกว่า ๑๐ ปี หากเป็นนโยบายของประเทศขนาดเล็ก หรือโครงการของเมืองใหญ่ ก็ต้องกำหนดทิศทางการพัฒนาไม่น้อยกว่า ๕ ปี และปรับปรุงแผนพัฒนาเมื่อครบกำหนด ช่วงเวลานั้น ๆ เป็นระยะเวลายาวออกไปไม่น้อยกว่า ๓ ระยะ คือ ๑๕ ปี

นั่นหมายความว่า ถ้าใช้วิธี ‘การอ่านต้องเริ่มจากครอบครัว’ รัฐบาลต้องมีงบประมาณผูกพันต่อเนื่องแน่นอน ๗๘,๘๐๐ - ๒๓๖,๕๐๐ ล้านบาท งบประมาณจำนวนมหาศาลนี้จะสูญเปล่า หากองค์ประกอบอื่น ๆ ของครอบครัวยังอยู่ในสภาพเดิม เช่น ครอบครัวเกษตรกรยังเป็นเกษตรกรแบบเก่า มีรายได้ไม่มากพอจนถึงขั้นเห็นความสำคัญของการอ่าน ครอบครัวใช้แรงงานที่ยังต้องหวังพึ่งแรงงานจากลูกหลาน หรือยังไม่มีเวลาเอาใจใส่ลูกหลานอยู่เหมือนเดิม และยังมีทัศนคติว่า “รู้หนังสือไปก็เท่านั้น ถ้าไม่ลงแรงทำงานก็ไม่มิกิน” หรือ “ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด”

เมื่อกล่าวถึงงบประมาณที่เกี่ยวข้อง รัฐบาลจะต้องตั้งงบประมาณพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของคนส่วนใหญ่ในชาติอย่างพร้อมเพรียงควบคู่ไปกับการพัฒนาการอ่านด้วย เพื่อคนเหล่านั้นจะได้มีเวลาอบรมสั่งสอนลูกหลานเพียงพอ งบประมาณส่วนนี้ย่อมมากกว่างบประมาณข้างต้นหลายเท่าตัว

นั่นคือ ต้องกำหนดนโยบายปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต แนวคิดเรื่อง การศึกษา การใช้เวลาว่าง วิถีความเป็นอยู่ ค่าตอบแทนแรงงาน ชั่วโมงการทำงาน สวัสดิภาพและสวัสดิการสังคมที่ต้องปรับปรุงให้เป็นจริง ฯลฯ ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่ยิ่งกว่าการประกาศให้การอ่านเป็นวาระแห่งชาติด้วยซ้ำ

นี่ยังไม่นับงบประมาณรายจ่ายอื่น ๆ ที่ราชการมักจะจำเป็นต้องใช้ (ลองเทียบกับ ‘การอ่านเริ่มต้นในโรงเรียนประถม’ จะได้ผลและใช้งบประมาณต่างกันเพียงใด)

๒. ปัญหาเรื่องผู้เขียนตำรา นักเขียนเรื่องและภาพสำหรับเด็กเล็ก นักวาดภาพหนังสือสำหรับเด็ก บรรณาธิการผู้ตรวจสอบด้านภาษาและความถูกต้องอื่น ๆ รวมทั้งนักทำหนังสือเด็ก บุคคลในวิชาชีพเหล่านี้ที่มีคุณภาพได้มาตรฐานมีจำนวนเท่าใด เพียงพอต่อการพัฒนาระบบ

การอ่านของชาติอย่างเร่งด่วนหรือไม่

อันเป็นที่มาของคำถามต่อไปว่า

รัฐบาลเคยคิดอ่านหรือไม่ว่า หากใช้วิธี ‘การอ่านต้องเริ่มจากครอบครัว’ กันจริงจัง จะเลือกหนังสืออะไรไปให้ครอบครัวเหล่านั้น หรือจะมอบเงินให้แต่ละครอบครัวไปซื้อหาเอาเอง!!

และหากรู้แล้วว่า สิ่งดังกล่าวข้างต้นก็มีปัญหา รัฐบาลมีใครรู้เรื่องเหล่านั้นดีพอที่จะดำเนินการอย่างชัดเจน ไม่ใช่โยนก้อนเนื้อให้สำนักพิมพ์ที่คนของรัฐบาลรู้จักคุ้นเคย ไปเขมือบกลืนอย่างตะกราม เหมือนที่เคยทำกันในยุคก่อนๆ จนแม้แต่สำนักพิมพ์ตำราของรัฐบาลเองต้องฉิบหายวายวอด ทั้งๆ ที่ไม่น่าจะขาดทุนได้เลย

๓. รัฐมนตรีในรัฐบาลนี้ มีก็คนที่อ่านหนังสือเป็นกิจวัตรจนกล่าวได้ว่า “ชอบอ่านหนังสือ” ไม่ต้องให้ถึงขั้นจะบอกว่า “รักการอ่าน”

ถ้าจะถือว่า รัฐมนตรีคือผู้แทนของปวงชน คำตอบข้อนี้ก็คงเป็นตัวแทนของคนทั้งชาติได้---หากรัฐมนตรีเกินครึ่งปฏิบัติ ‘การอ่านต้องเริ่มจากครอบครัว’ เป็นกิจวัตรในครอบครัวของตนจนปัจจุบัน ก็จงยึดถือนโยบายนี้เถิด

ประเทศไทยจะได้ชื่อว่าเป็นประเทศแรกในโลกที่นำทฤษฎีนี้มาเป็น ‘นโยบายรัฐบาล’ อีกทั้งใช้เงินงบประมาณเพื่อริเริ่มการอ่านมากที่สุดในโลกด้วย

แต่หากมันมี ‘รัฐมนตรีครอบครัวนักอ่าน’ อยู่เพียงไม่กี่ราย ก็เท่ากับสรุปได้ว่า แนวคิดเช่นนี้ไม่ใช่วิสัยจะปฏิบัติจริง เป็นเพียงลมปากที่บรรจงพูดให้สวยหรูเป็นครั้งคราวไปเท่านั้น เพราะขณะพูดก็ยังไม่รู้เลยว่า จะเริ่มตรงไหน อย่างไร สำหรับคนไทยทั่วประเทศ ฯลฯ

ประเทศที่พัฒนาการอ่านมานาน จนเรียกได้ว่า การอ่านเป็นวัฒนธรรม เป็นอุปนิสัยของคนทั้งชาติ หรือค้นพบวิธีที่จะทำให้ประชากรของตนอ่านหนังสืออย่างทั่วถึงตั้งแต่เป็นเด็กเล็ก วลีที่ว่า ‘การอ่านต้องเริ่มจากครอบครัว’ เป็นเสมือนข้อเท็จจริง หรือคำบอกเล่าที่พูดกันธรรมดาๆ ไม่ต้องโฆษณาชวนเชื่อ ไม่ต้องกล่าวขึงขังถึงขนาดประกาศเป็นสุภาษิต หรือคติพจน์อะไรทั้งนั้น

---แต่ประเทศไทย ซึ่งผู้เกี่ยวข้องทุกยุคทุกสมัยยังอยู่ในความมืดสงัดแห่งการอ่านการเรียนรู้ นอกจากไม่เข้าใจข้อเท็จจริงในมือของตนเองและไม่ตระหนักว่า ที่พูดนั้นนอกจากจะทำไม่ได้แล้ว ยังดูเหมือน

ว่าพยายามผลักดัน ‘การะรับผิดชั่ว’ ไปให้ประชาชน และโทษประชาชนว่า
ไอ้ที่การอ่านของชาติไม่พัฒนานั้นก็เพราะครอบครัวไม่เอาไหน ไม่ได้เรื่อง

อย่าลืมว่าก่อนที่ประเทศอังกฤษหรือประเทศญี่ปุ่นจะนำระบบ
หนังสือเล่มแรก (book start) มาใช้นั้น การอ่านในโรงเรียนของเขา
เข้มแข็ง และพ่อแม่ผู้ปกครองทุกคนอ่านหนังสือกันเป็นปกติใน
ชีวิตประจำวัน เป็นวัฒนธรรมมานานนับร้อยๆ ปีแล้ว

(พิมพ์ครั้งแรกที่ www.bflybook.com)